

STAVOVI O OBRASCIMA POŽELJNOG PONAŠANJA U SOCIJALNIM SUKOBIMA I RAZINE POREMEĆAJA U PONAŠANJU ADOLESCENATA

ATTITUDES TOWARD DESIRABLE BEHAVIORAL STYLES IN SOCIAL CONFLICTS AND LEVELS OF BEHAVIORAL DISORDERS AMONG ADOLESCENTS

NATAŠA VLAH

Sažetak doktorske disertacije
UDK: 376.1-056.49

Dr.sc. Nataša Vlah obranila je 7. srpnja 2010. godine doktorsku disertaciju na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof.dr.sc. Milko Mejovšek, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik, prof.dr.sc. Slobodan Uzelac, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, mentor, prof.dr.sc. Anita Krpan, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, članica.

Sažetak: *Socijalni sukob je u međuljudskim odnosima motivacijski element osobnog razvoja i društvene evolucije. Na individualnoj i grupnoj razini postaje kontekst za socijalno učenje i prilagođavanje na razlike i različitosti koje su prirodna obilježja ljudskih zajednica. Svaki socijalni sukob ima jedinstveno trajanje, opseg i specifičnu strukturu. Obrasci ponašanja u socijalnim sukobima teorijski su konstrukti koji opisuju najčešće primjenjivana ponašanja u sukobima a razlikuju se prema dobrobiti za dugoročne međuljudske odnose. U radu se teorijski polazi od sljedećih obrazaca ponašanja u socijalnim sukobima: suradnja, prilagodba, kompromis, izbjegavanje i pobjeđivanje.*

Četverorazinski pedagoški model procjenjivanja poremećaja u ponašanju od strane razrednika u školi omogućuje klasificiranje adolescenata na razinama poremećaja u ponašanju. Na nultoj su razini učenici čijem ponašanju nije potrebno poklanjati naročitu pozornost u smislu korekcije neprihvatljivog ponašanja. Na prvoj su razini, razini rizika, učenici kod kojih se primjećuju povremena odstupanja od uobičajenog ponašanja većine učenika, a problem se javlja u tolikoj mjeri da ga može riješiti redoviti nastavnički tim. Na drugoj su razini učenici s poremećajima u ponašanju, odnosno s ponašanjima koja se svojim intenzitetom, trajanjem i brojnošću pojavnih oblika bitno razlikuju od ponašanja na razini rizika i njima se bave stručnjaci iz stručne službe škole. Na trećoj su razini učenici s osobito uznapredovalim oblicima poremećaja u ponašanju čime se bavi interdisciplinarni tim stručnjaka izvan škole.

Temeljni cilj istraživanja je utvrditi međusobne relacije između različitih stavova o obrascima ponašanja u socijalnim sukobima i razina poremećaja u ponašanju adolescenata. Prvi specifični cilj je utvrditi teorijsko-praktični okvir društvene poželjnosti ponašanja u socijalnim sukobima, polazeći od suvremene teorije conflict managementa (upravljanja sukobima) autora Wilmot Hocker (1998) i (Weeks, 2000) u hrvatskim socio-kulturnim uvjetima na uzorku adolescenata, učenika strukovnih škola primorsko-goranske regije. Drugi specifični cilj je utvrditi teorijsku ne/prihvatljivost pojedinog stava prema ponašanju u socijalnim sukobima kod adolescenata na prvoj razini poremećaja u ponašanju, razini rizika, u relacijama s ostalim razinama poremećaja u ponašanju. Slijedom triju ciljeva istraživanja postavljene su sljedeće tri hipoteze. H1: Adolescenti na nultoj razini poremećaja u ponašanju statistički značajno češće iskazuju teorijski prihvatljive stavove prema obrascima ponašanja u socijalnim sukobima, dok adolescenti na prvoj, drugoj i trećoj razini poremećaja u ponašanju statistički značajno češće iskazuju teorijski neprihvatljive stavove prema obrascima ponašanja u socijalnim sukobima. H2: Stavovi prema obrascima ponašanja u socijalnim sukobima su kod adolescenta, učenika strukovnih škola, svojstveni deklarativnom prihvaćanju suradnje i nepoznavanju štetnosti pobjeđivanja u socijalnim sukobima. H3: Stavovi prema ponašanju u socijalnim sukobima kod adolescenata na prvoj razini poremećaja u ponašanju su statistički značajno teorijski neprihvatljiviji od stavova prema ponašanju u socijalnim sukobima kod adolescenta na preostalim razinama poremećaja u ponašanju.

*U stratificiranom su grupnom uzorku adolescenata (N=1125) sudjelovali učenici osam strukovnih škola u Rijeci. Razrednici su bili pretežno društvene i humanističke struke s 10 do 25 godina radnog staža u struci. Procjenjivali su sveukupno ponašanje svojih učenika **Upitnikom za razrednike** koji je modificirani oblik Upitnika za razrednike/odgojitelje (Mirolović Vlah 2004). Za izradu*

drugog mjernog instrumenta, namjenjenog učenicima, provedeno je pilot istraživanje u kojem je primjenjena metoda odabira najviših diskriminativnih koeficijenata za svaku subskalu/obrazac ponašanja u socijalnim sukobima te je faktorskom analizom u glavnom istraživanju potvrđena **Skala stavova o obrascima ponašanja u socijalnim sukobima** u kojoj su zadržane subskale za obrasce suradnje, pobjeđivanja i izbjegavanja. Podaci su prikupljeni školske 2009/2010 godine u skladu s Etičkim kodeksom istraživanja s djecom (2004). U obradi podataka utvrđivani su sumarni rezultati aritmetičkih sredina, distribucije rezultata i međusobne korelacije za obrasce ponašanja u socijalnim sukobima kao i univarijatna analiza varijance uz primjenu Scheffeovog testa te dvije diskriminativne analize.

Prema dobivenim rezultatima sve su tri hipoteze prihvaćene. Adolescenti na nultoj razini poremećaja u ponašanju odbacuju obrazac pobjeđivanja i prihvaćaju obrazac suradnje u socijalnim sukobima. Adolescenti na prvoj i drugoj/trećoj razini (radi se o jednoj četvrtini adolescenata u strukovnim školama) odbacuju obrazac suradnje i prihvaćaju obrazac pobjeđivanja. Pozitivni stavovi svih adolescenata prema obrascu suradnje u pozitivnoj su korelaciji s pozitivnim stavovima prema široko prihvaćenom obrascu izbjegavanja, dok su stavovi prema obrascu pobjeđivanja gotovo neopredjeljeni. Adolescenti na prvoj razini poremećaja u ponašanju statistički značajno češće iskazuju 10 od ukupno 22 teorijski nepoželjna stava u odnosu na adolescente na nultoj razini poremećaja u ponašanju. Pojedinačni stavovi adolescenata na nultoj razini poremećaja u ponašanju su teorijski neprihvatljiviji od stavova adolescenata na prvoj razini samo kod tri pojedinačna stava iz obrasca izbjegavanja, a oni proizlaze iz straha od negativnih posljedica zbog upuštanja u rješavanje socijalnih sukoba.

Vjerujemo da rad pruža osnove za sustavniju i uspješniju univerzalnu i selektivnu prevenciju poremećaja u ponašanju jer se radi o populaciji koja je u potrebi za sustavnom implementacijom stavova o obrascima poželjnog ponašanja u socijalnim sukobima.

Ključne riječi: adolescenti, obrasci ponašanja, prevencija, razine poremećaja u ponašanju, socijalni sukobi, stavovi